

МІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Київський національний лінгвістичний університет

Кафедра психології і туризму

КУРСОВА РОБОТА з

Загальної психології

на тему: «Психологічні особливості ставлення до кінематографічних персонажів»

Студентки 2 курсу групи ПС 02-21

факультету туризму, бізнесу і психології

Спеціальності 053 Психологія

Лапко Дар'ї Ігорівни

Науковий керівник: д. психол. н.,

професор Бондаренко О.Ф.

кафедра психології і туризму

Національна шкала: _____

Кількість балів: _____ Оцінка ЄКТС: _____

Члени комісії:

_____ (прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

Київ - 2023

РЕЗЮМЕ

Лапко Д. І. «Психологічні особливості ставлення до кінемаграфічних персонажів».

У першому розділі представлені теоретичні основи ставлення, його особливості та проблематика, особливості сприймання мистецтва та феномен творчого сприймання, а також психологічні особливості сприймання та ставлення до кінематографу.

Другий розділ містить аналіз емпіричного дослідження та представляє метод дослідження(опитування), аналіз результатів, їх інтерпретація та висновок: психологічні особливості людини впливають на її ставлення до різних персонажів кінематографу, що підтвердило гіпотезу дослідження.

Ключові слова: ставлення, сприймання, кінематограф, творче сприймання, ставлення до творів кінематографу, ідентифікація, асоціація, вплив ставлення на сприймання.

Lapko D. I. "Psychological features of the attitude of cinemagraphic characters."

The first section presents the theoretical foundations of attitude, its features and problems, peculiarities of perception of art and the phenomenon of creative perception, as well as psychological features of perception and attitude to cinema.

The second section contains the analysis of empirical research and presents the research method (survey), analysis of the results, their interpretation and conclusion: the psychological characteristics of a person affect his attitude to different characters of the cinema, which confirmed the research hypothesis.

Keywords: attitude, perception, cinema, creative perception, attitude to works of cinema, identification, association, influence of attitude on perception.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СПРИЙМАННЯ ТА СТАВЛЕННЯ ДО ТВОРІВ МИСТЕЦТВА.....	6
1.1. Проблема ставлення у психологічній науці.....	6
1.2. Психологічні особливості сприймання творів мистецтва.....	13
1.3 Психологічні особливості ставлення до творів кінематографу.....	23
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	26
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТАВЛЕННЯ ДО ПЕВНИХ ТИПІВ ПЕРСОНАЖІВ КІНЕМАТОГРАФУ.....	27
2.1. Опис дослідження психологічних особливостей ставлення до певних типів персонажів кінематографу.....	27
2.2. Обробка та інтерпретація результатів дослідження.....	28
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	34
ВИСНОВКИ.....	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	36
ДОДАТКИ.....	39

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних реаліях кінематограф став невід'ємною та всебічно розвиненою сферою і частиною життя людини, що відкриває нові можливості для досліджень психіки людини та його впливу на неї. Поширеність “домашнього” способу життя в умовах пандемії та прагнення абстрагуватися від реальності під час повномасштабного вторгнення дали значний поштовх популяризації культури перегляду фільмів, мультфільмів, серіалів; ті ж самі умови наблизили життя багатьох людей до кінематографічних сценаріїв, через що ще більше з них почали відчувати певний зв'язок та спорідненість з деякими з персонажів, асоціювати себе з ними, або прагнути досягнути схожих якостей, які могли б допомогти у подоланні особистих проблем у реальності. Саме тому дослідження пов'язані з кіномистецтвом як чинником змін у характері та інструментом рефлексії людини наразі є актуальними.

Дивлячись будь-яке кіно людина сприймає не лише сюжет та дію, що відбувається на екрані, а і персонажів, їх історії та взаємодію, формуючи певне ставлення до кожного з них, та в деяких випадках людина може почати відчувати певний зв'язок з персонажем, асоціюючи себе з ним не лише в якості головного героя дії, а маючи схожий життєвий досвід, характер та/або патерни поведінки, що дає можливість бачити себе зі сторони та аналізувати особисті моменти від третьої особи, навіть не завжди усвідомлюючи це. Цьому сприяє також і розвиток сценарного мистецтва та психології, яка з розповсюдженням отримала важливу роль у формуванні персонажів для кіно, так як чим більше люди знають про особливості роботи їх психіки та мозку, тим краще можуть описати героя, роблячи його більш наближеним до реальної людини і глядача відповідно.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити психологічні особливості ставлення до кінематографічних персонажів.

Гіпотеза дослідження: психологічні особливості людини впливають на її ставлення до різних персонажів кінематографу.

Об'єкт дослідження: феномен ставлення особистості.

Предмет дослідження: Психологічні особливості ставлення до кінематографічних персонажів.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні джерела з тем: “Психологічні особливості ставлення до кінематографічних персонажів” та “Ставлення як феномен у психологічній науці”..
2. Визначити та проаналізувати роль психологічних особливостей, які впливають на формування ставлення до кінематографічних персонажів.
3. Зробити висновки щодо феномену ставлення особистості до кінематографічних персонажів на основі емпіричного дослідження.

Методи дослідження: опитування, коефіцієнт Пірсона.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СПРИЙМАННЯ ТА СТАВЛЕННЯ ДО ТВОРІВ МИСТЕЦТВА

1.1. Проблема ставлення у психологічній науці

Ставлення у психології визначають як взаємодію емоційних, поведінкових та когнітивних складових та їх реакцію на об'єкт або якище, наприклад, на людину, ситуацію і навіть самого себе.[7]

Ставлення має власну структуру, яка впливає з його складових:

1. Емоційна, або афективна частина - це емоції та почуття, які виникають в результаті реакції на об'єкт ставлення.
2. Поведінкова частина - це ті дії, які виконує людина в залежності від ставлення до об'єкта.
3. Когнітивна частина - включає в себе усвідомлення та знання про об'єкт, що вона про нього думає, як ставиться.

Всі три складові залежать один від одної, якщо у ставленні людини змінюється одна із цих складових, то вона неминуче тягне зміни в інших, що і призводить до цілковитої зміни ставлення до об'єкта.

Крім того ставлення особистості до чогось описують рядом певних характеристик, таких як: модальність, ступінь усвідомленості, ступінь активності, ступінь узагальненості, інтенсивність і ступінь стійкості.[21]

Сприйняття та взаємодія людини з навколишнім світом формують її ставлення до дійсності. Це комплексна система уявлень, переконань, відчуттів та поведінкових проявів, яка може бути різною в залежності від багатьох факторів, таких як культурний контекст, соціальне середовище, виховання та особистісні характеристики.

Ставлення людини до дійсності може бути позитивним або негативним, залежно від сприйняття її життєвої ситуації, здоров'я, фінансового стану, родинних стосунків та інших аспектів життя. Ці ставлення можуть змінюватись

протягом життя людини під впливом нових досвідів, знань, середовища та інших факторів.

Отже, ставлення людини до дійсності є складною та динамічною системою, яка відображає її сприйняття та взаємодію з навколишнім світом.

За В. М. Мясіщевим психологічні ставлення людини в розвинутому вигляді є цілісною системою індивідуальних, вибіркових, свідомих зв'язків особистості з різними сторонами об'єктивної дійсності. Ця система впливає з усієї історії розвитку людини, вона виражає її особистий досвід і внутрішньо визначає її дії, її переживання. [14]

У своїх дослідженнях В. М. Мясіщев вказував на декілька характеристик психологічного ставлення, зокрема: емоційність, яка відображається у суб'єкта під час спілкування з об'єктом; мотиваційність, що відображає потреби, бажання та інтереси суб'єкта; ціннісність, яка залежить від цінностей, які визнає суб'єкт; інформованість, яка залежить від рівня інформації про об'єкт, що доступна суб'єкту; зв'язок з життєвим досвідом, який впливає на формування психологічного ставлення на основі раніше набутих знань та досвіду спілкування з подібними об'єктами. [14]

Учений описував психологічне ставлення як взаємодію суб'єкту, ситуації та об'єкту, при чому виокремлюючи суб'єкта як найважливішу ланку, так як саме він визначає яким буде ставлення до об'єкта, а ситуація в свою чергу слугує чинником, який спрямовує початкове ставлення, якщо об'єкт незнайомий або змінює його, якщо певне ставлення до об'єкта вже було до цього.

У своїх дослідженнях, учений розрізняв різні види ставлень, включаючи потреби, інтереси, мотиви, оцінки, емоції, почуття, волю, увагу, переконання та спрямованість, які впливають на життєвий шлях особистості. Він також виділяв трискладову структуру ставлень, що включає когнітивний, емоційний та поведінковий компоненти. Сучасні дослідники вважають, що система ставлень є інтегральним системним утворенням, що відображає спрямованість суб'єкта до об'єктивної дійсності і визначає його поведінку та діяльність. Інші дослідники

розглядають систему ставлень як складову частину типу життєдіяльності та структуру характеру.

Задля більш ефективної діяльності Мясіщев акцентував увагу на регулюючій функції ставлення, в той час як Г. О. Гончарова та С. О. Ларіонов виділяють також такі функції як[3]:

1. Смыслоутворююча («ставлення тісно пов'язані з особистісними смислами, які є «індивідуалізованим відображенням об'єктів, заради яких здійснюється діяльність»);
2. Цілеутворююча, або спрямовуюча («особистість завжди має ставлення до об'єкта поведінки та його мети, оцінюючи її досяжність і бажаність»);
3. Гармонізуюча, або інтегруюча («ставлення, згладжуючи амбівалентність думок і почуттів, роблять досвід внутрішньо несуперечливим»);
4. Опановуюча, або долаюча, функція («стійкість і постійність активних ставлень дозволяють особистості підтримувати власну надійність і протистояти діям середовища, долати опір зовнішніх умов, боротися з перешкодами та досягати поставлених цілей, здійснювати реалізацію своїх намірів усупереч несприятливим умовам середовища. За рахунок цього поведінка стає цілісною та стійкою для самого суб'єкта, передбачуваною та прогнозованою для оточуючих»)

Також В.М. Мясіщев відрізняє[14] ставлення до речей і явищ зовнішнього світу (суб'єкт-об'єктні ставлення), ставлення до інших людей (суб'єкт-суб'єктні, міжособистісні ставлення) і ставлення до себе. А М.А. Кузнєцов, П.В. Макаренко та С.О. Ларіонов[3] виділяють наступні групи ставлень: ставлення до суспільства, мікросередовища, окремих людей в міжособистісних контактах, ставлення до самого себе (самоставлення), ставлення до праці та інших видів діяльності, і ставлення до речей як продуктів людської праці. При цьому ставлення до інших людей має оцінний характер, який залежить від емоційного ставлення до рис людей, що виявляються у соціальних контактах.

Учений розвивав думку, що ставлення є виразом досвіду людини. Дослідники М.А. Кузнєцов, П.В. Макаренко та С.О. Ларіонов[3] детальніше досліджували

ставлення як "структури досвіду", які формуються під час міжособистісної взаємодії і визначають готовність до певної поведінки, мислення та переживань. Вони бачили систему ставлень як різновид моделі структури та змісту індивідуального досвіду в рамках суб'єктної парадигми, яку можна представити через суб'єктивні семантичні простори.

Цей підхід був використаний дослідниками для застосування методу багатомірного шкалювання вивчення особливостей системи ставлень. Аналітична модель Е.Б. Старовойтенко та А.Н. Ісаєвої[17] розглядає ставлення як конституюючі життя особистості, які визначаються творчо-рефлексивною активністю. Вони описують ставлення як "динамічні утворюючі індивідуального життя, його психологічну тканину", що включає різноманітні ставлення, такі як пізнавальні, естетичні, етичні, діяльно-творчі та рефлексивні, які направлені на духовні області буття та повертаються до "себе" та "інших". Всі ці ставлення утворюють складну архітектоніку системи ставлень.

Система ставлень людини складається з різних типів ставлень, які формуються на основі взаємодії з оточуючим світом, соціальними нормами, культурним контекстом та особистісними характеристиками. Ці ставлення можуть бути пізнавальними, етичними, естетичними, діяльними та рефлексивними.

- Пізнавальні ставлення включають сприйняття та розуміння інформації про навколишній світ, формування уявлень та знань про об'єкти та явища, які оточують людину.
- Етичні ставлення відображають систему цінностей, моральних переконань та ставлення до інших людей та соціального середовища.
- Естетичні ставлення описують особисті уподобання, смаки та оцінки, які пов'язані з красою та іншими естетичними явищами.
- Діяльнісні ставлення відображають уявлення та відношення людини до власних дій та прагнень. Вони включають мотивацію до досягнення певної мети, планування та виконання дій.

- Рефлексивні ставлення описують внутрішній світ людини, її почуття, думки та емоції. Вони допомагають оцінювати власні дії та поведінку, а також розуміти себе та інших людей.

В загальному, система ставлень людини формується на основі різних факторів, таких як культурний контекст, соціальне середовище, виховання, освіта та особистісні характеристики. Ця система може бути представлена через суб'єктивні семантичні простори, які відображають індивідуальні особливості людини.

Архітектоніка системи ставлень[3] - це складна структура, що складається з різних видів ставлень, які утворюють підсистеми та взаємодіють між собою та з іншими системами індивіда. Вона визначається досвідом взаємодії людини зі світом та соціальним контекстом, у якому вона перебуває. Архітектоніка системи ставлень включає пізнавальні, етичні, естетичні, діяльнісні та рефлексивні ставлення, які взаємодіють з іншими системами, такими як когнітивна, соціальна та емоційна системи. Індивідуальні переживання та думки щодо різних аспектів життя можуть бути відображені через суб'єктивні семантичні простори, що дозволяє краще розуміти та досліджувати індивідуальні ставлення та їх зміни в різних контекстах. Усі ці фактори впливають на формування архітектоніки системи ставлень та визначають індивідуальний досвід та взаємодію зі світом.

Проблема ставлення у психології заключається в тому, що при описі чи поясненні будь-яких явищ людина може бути необ'єктивна через власні особливості сприйняття, життєвий досвід та переконання, щодо того, про що говориться.

У психології досліджують різні аспекти відносин між людьми, що складають проблему ставлення до людини. Емпатія, яка передбачає здатність співчувати та розуміти почуття та думки інших, є одним з центральних понять в цій проблемі. Досліджуються також ставлення до інших на основі соціальних та культурних факторів, включаючи расову та гендерну дискримінацію, стереотипи та упередження. Крім того, вивчається проблема ставлення до себе, включаючи

самоповагу, самооцінку та самоприйняття. Негативне ставлення до себе може призвести до депресії та тривоги. Дослідження цієї проблеми є важливим для розуміння психологічного благополуччя та міжособистісних відносин. Результати досліджень також можуть використовуватись для розробки програм психологічної підтримки та інтервенцій для поліпшення ставлення до себе та інших людей.

Науковці досліджують різні аспекти ставлень[28;30], що відображають цінності, особистісні установки та діалогічність. Зміст ставлень відображає їх ціннісний характер та впливає на розвиток особистості та її продуктивне життя. Дослідження ставлень особистості є важливим предметом дослідження в сучасній психології, яка зосереджена на теоретичних та емпіричних дослідженнях цього явища. Науковці зазначають, що ставлення можуть бути як внутрішніми, пов'язаними зі структуруванням досвіду особистості, так і зовнішніми, пов'язаними з побудовою вчинків та загальної поведінки людини. Відповідно, для вивчення цього феномену розробляються нові дослідницькі підходи та методики.

Сучасні дослідження ставлення людини[3;7;28] в психології націлені на розуміння його складної природи та впливу різних факторів на формування ставлень. Дослідження включають в себе вивчення ролі культурного контексту, соціальних впливів, особистісних факторів та емоційного досвіду в формуванні ставлень людини до самої себе, інших людей та світу, що оточує нас.

Серед досліджень, присвячених ставленням людини в психології, можна виділити наступні:

- "Ставлення і зміна ставлення"[28] (The Psychology of Attitudes and Attitude Change) автора Грегорі Маєрса (Gregory Maio) та Жанна Егер (Jeanne Eder);
- "Ставлення і соціальний контекст"[25] (Attitudes and Social Context) автора Катрін Ейтцендорфер (Kathrin Eitel) та Бернд Шмід (Bernd Schmidt);

- "Ставлення та переконання: формування та зміна"[29] (Attitudes and Beliefs: Formation and Change) авторів Шелдон Стренд (Sheldon Stroud) та Річард Фабрізіо (Richard Fabrigar).

Отже, у психології ставлення вивчається як важливий елемент міжособистісних взаємин, а також як ключовий фактор у формуванні поведінки людини. Ставлення може впливати на наше сприйняття світу, вибір дій, міжособистісні стосунки, психічне здоров'я та загальну якість життя.

1.2 Психологічні особливості сприймання творів мистецтва

У психології сприймання творів мистецтва є складним та багатограним явищем, яке включає різні аспекти. Дослідження свідчать про те, що [30] сприймання мистецтва залежить від емоційного сприйняття, пізнавальних процесів, інтерпретації та особистісних характеристик сприймаючої особи.

Емоційне сприйняття є ключовим аспектом сприймання творів мистецтва [1]. Мистецтво може викликати різні емоції, від задоволення та радості до сумності та тривоги. Емоційний ефект може бути спричинений як художнім зображенням, так і технікою та стилем виконання твору.

Емоційне сприймання творів мистецтва включає в себе реакції, які виникають у людини під час сприйняття твору. Ці реакції можуть бути різноманітними, від приємних емоцій, таких як задоволення, захоплення та радість, до менш приємних, таких як сум, тривога та глибока емоційна зайнятість.

Художні зображення, техніка та стиль виконання твору можуть спричинити емоційне сприймання. Наприклад, тематика, кольорова гама та композиція художньої картини можуть викликати різні емоції, а музика може створювати різні настрої залежно від темпу, ритму та мелодії. [2]

Емоційне сприймання творів мистецтва є високо суб'єктивним та залежить від індивідуальних характеристик сприймаючої особи, таких як настрої, досвід, культурні та соціальні переконання. Незважаючи на це, дослідження свідчать, що деякі емоції можуть бути загальними для більшості людей, залежно від культурних та соціальних норм.

Емоційне сприймання мистецтва може значно впливати на загальне сприйняття та оцінку твору [28]. Якщо людина відчуває позитивні емоції, вона може бути більш нахильна до сприйняття та оцінки твору позитивно. Проте, емоційне сприймання може також свідчити про те, що твір сприймається неоднозначно або є складним для сприйняття.

Під час сприймання мистецтва важливу роль відіграють пізнавальні процеси[22]. Ці процеси включають у себе сприйняття форми, кольору, композиції та інших аспектів твору. Людина може звертати увагу на окремі деталі твору або на загальний ефект, який він створює. Пізнавальні процеси містять в собі увагу, сприйняття, розуміння та оцінку твору мистецтва.

Увага є першим етапом пізнавального процесу, який дозволяє сприймати твір мистецтва. Вона може бути спрямована на різні аспекти твору, такі як кольори, форми, текстури, композиція та інші.[10]

Сприйняття - це наступний етап, який включає фізичне та психологічне сприйняття твору мистецтва через зорову, слухову, дотикову або інші сенсорні канали. Психологічне сприйняття означає розуміння та інтерпретацію сприйнятого, а також аналіз та порівняння з іншими творами мистецтва.

Розуміння - це етап, на якому людина розуміє значення та ідеї, які виражені в творі мистецтва. Це може включати розуміння сюжету, символіки, теми, настрою та інших аспектів твору.

Останнім етапом пізнавального процесу є оцінка, на якому людина робить висновки та оцінки твору мистецтва. Оцінка може бути суб'єктивною та залежати від індивідуальних характеристик сприймаючої особи, таких як настроїв, досвід, культурні та соціальні переконання. Однак, оцінка може також базуватися на об'єктивних характеристиках твору, таких як його техніка та стиль.

Інтерпретація творів мистецтва також є важливим аспектом сприймання[8]. Людина може тлумачити твір мистецтва по-різному, в залежності від свого життєвого досвіду та індивідуальних характеристик. Інтерпретація твору може бути зумовлена не тільки характеристиками самого твору, але й контекстом, в якому він був створений.

Інтерпретація творів мистецтва полягає у розумінні та сприйнятті того, що передається в творі. Цей процес є суб'єктивним та залежить від індивідуальних характеристик сприймаючої особи, таких як настроїв, досвід, культурні та

соціальні переконання. Однак, інтерпретація може ґрунтуватися на об'єктивних характеристиках твору, таких як його техніка та стиль.

Існують різні підходи до інтерпретації творів мистецтва, які залежать від цілей та контексту[22]. Один з таких підходів - це психологічний підхід до інтерпретації творів мистецтва. Цей підхід зосереджується на тому, як твір мистецтва може впливати на почуття, емоції та поведінку людини. Наприклад, в рамках психологічного підходу можна досліджувати емоції, які викликає твір мистецтва, а також психологічні механізми, які використовуються в творі мистецтва для передачі певних ідей та повідомлень. Крім того, можна вивчати психологічні характеристики художника, які відображені в його творі.

Культурологічний підхід до інтерпретації творів мистецтва зосереджується на вивченні того, як твір відображає культурний контекст того часу, коли він був створений, та які культурні переконання, цінності та традиції він відображає.

Психологічний підхід до інтерпретації творів мистецтва може описувати емоції, які викликає твір, а також досліджувати техніки, використані художником, для передачі ідей і повідомлень. В рамках цього підходу можна також досліджувати психологічні особливості художника, які можуть відображатися в його творі.

Існує психологічний підхід до інтерпретації творів мистецтва, який дозволяє вивчити різні аспекти твору, такі як його символіка, стиль, техніка та інші, з метою розуміння того, які психологічні процеси та феномени відображені в творі.

Наприклад, психоаналітики можуть проаналізувати твори мистецтва з точки зору психічних процесів творця, таких як його свідомі та несвідомі прагнення, конфлікти та відносини з іншими людьми. Інші психологи можуть зосередитися на взаємодії між твором та сприймаючим його особистістю, зокрема на тому, які аспекти твору викликають певні емоції та як сприймаюча особистість інтерпретує та розуміє твір.

Дослідження психологічних аспектів творів мистецтва може включати використання різних методів та підходів, таких як психоаналіз, когнітивна психологія, емоційна психологія та інші. Важливо зазначити, що інтерпретація творів мистецтва з точки зору психології є суб'єктивною та може залежати від індивідуальних характеристик дослідника або сприймаючої особистості.

Різні дослідники займалися вивченням природи сприймання творів мистецтва. Серед них Б. С. Мейлах, яка досліджувала процес творчості та художнє сприймання[10], С. Х. Раппопорт, який займався структурою та проблемами творчого сприймання[15;16], Дж. Гілфорд, який досліджував сутність творчого мислення та природу креативності[26], В. О. Моляко, який займався творчим сприйманням[13], Н. В. Медведева, яка досліджувала особливості художнього сприймання[8;9], та Б. С. Функ, який досліджував психологію оцінки мистецтва[23].

Згідно з науковою літературою, сприймання має психофізіологічну природу і є результатом дії на органи чуття[1], тобто сприймане – це відображення предметів і явищ в цілому при їх безпосередній дії на органи чуття. Б. С. Мейлах вважала, що художнє сприймання пов'язане з творчістю як цілісним процесом, що включає авторський задум та всі етапи роботи над твором, результатом яких є завершений продукт творчості та його сприймання глядачем, читачем або слухачем.

Після аналізування наукової літератури можна зробити висновок, що сприймання має психофізіологічну основу і є результатом впливу на органи чуття, тобто сприймане відображає предмети і явища в цілому під час їх безпосередньої взаємодії з органами чуття. Художнє сприймання - це процес, який відбувається в свідомості людини та передбачає особливий спосіб сприйняття художніх образів. Цей процес включає в себе оцінку естетичних якостей твору, таких як краса, гармонія, пропорційність, а також його символічного змісту та ідеї. При художньому сприйманні можуть виникати різні емоції та почуття, від радості та задоволення до суму та тривоги. Цей процес є

невід'ємною частиною культурної спадщини, оскільки допомагає зберегти, розуміти та цінувати художні твори різних епох та культур. Художнє сприймання пов'язане з творчим процесом, який складається з авторської ідеї та всіх етапів створення твору, його завершеного продукту та сприймання глядачем, читачем чи слухачем.[1]

За теорією В. О. Моляко[13], творче сприймання мистецтва відрізняється від звичайного, оскільки передбачає особливий спосіб сприйняття, що включає інтелектуальну та емоційну складові. Таке сприйняття дозволяє розуміти твір більш глибоко та відчувати новизну та несподіваність. Важливою складовою творчого процесу є сприймання творів мистецтва, оскільки вони можуть викликати різні емоції та почуття у людей. Отже, В. О. Моляко розвивав ідеї про зв'язок творчого процесу та творчого сприймання мистецтва, які підкреслюють важливість цього процесу для розуміння та оцінки творів мистецтва.

Джойс П. Гілфорд[26] у своїй концепції він підкреслював, що творчість - це складний процес, що включає в себе багато різних елементів та факторів.

Однією з ключових ідей Гілфорда є те, що творчість складається з трьох основних компонентів: знань, умінь та настрою. Знання включають інформацію, яку людина має про світ, уміння - це практичні навички та можливості застосовувати знання, а настрої - це емоційний стан, який впливає на здатність до творчості.

Крім того, Гілфорд визнавав чотири складові творчості: процес, продукт, персону та середовище. Процес описує шлях, який людина проходить від початку до кінця творчого процесу, продукт - це створений результат, персона - це творець, а середовище - це умови, в яких відбувається творча діяльність.

Також Гілфорд розрізняв два типи мислення, які впливають на творчість: збірність та розбіжність. Збірність описує здатність до знаходження загальних рішень та використання стандартних підходів, тоді як розбіжність передбачає

здатність до знаходження нетрадиційних рішень та використання нестандартних підходів.

Згідно з концепцією Медведивої[8;9], художнє сприймання має кілька особливостей. По-перше, воно не обмежується зовнішнім виглядом твору, а потребує занурення у його внутрішній світ. Це означає, що сприймач повинен зосередитись на естетичних якостях твору, його символіці та ідеї, щоб повністю зрозуміти та оцінити твір.

По-друге, художнє сприймання є суб'єктивним, тобто кожна людина може сприймати один і той же твір по-різному. Відчуття, які викликає твір, залежать від особистості сприймача, його настрою, життєвого досвіду, культурних та історичних знань.

По-третє, художнє сприймання має емоційний характер та може викликати різні почуття та емоції, такі як радість, сум, задоволення, захоплення тощо. Важливо, щоб сприймач мав відкрите серце та душу, щоб здатність сприймати твори мистецтва була не тільки інтелектуальним, а й емоційним досвідом.

У своїх наукових дослідженнях Б. С. Функ вивчав сприйняття та оцінку мистецтва, зосереджуючись на музиці, живописі та літературі[23]. Він розглядав мистецтво як форму взаємодії між художником та глядачем/слухачем, де значну роль відіграє психологічний контакт.

Одним із основних етапів оцінки мистецтва, які виділяв Функ, є сприйняття. Цей процес полягає в розумінні та відчутті того, що перед нами. При цьому важливо не тільки зорово чи слухово сприймати твір, але й зосередитися на його внутрішньому змісті та емоційному впливі.

Оцінка мистецтва - це прийняття рішення про якість твору, яке може базуватися на якості виконання, ідейної наповненості, естетичних якостях та інших факторах[26]. Ідентифікація ж - це процес пошуку співставлення між твором та тим, що він відображає, наприклад, зв'язок між зображенням на картині та історичними подіями.

Б. С. Функ вважав, що оцінка мистецтва є суб'єктивним процесом, оскільки вона залежить від особистісних особливостей кожної людини, її культурних знань, життєвого досвіду та інших факторів.

Функ стверджує, що для дослідження сприймання візуального мистецтва можна використовувати різні психологічні підходи. Один з них - психоаналітичний підхід, який фокусується на внутрішній психології людини та її невідомих бажаннях та потребах, що можуть відобразитися у творчості. Інший підхід - когнітивний підхід, який зосереджується на процесах, що лежать в основі сприйняття та інтерпретації візуальних елементів, таких як форма, колір та текстура. Когнітивний підхід також досліджує процеси, що використовуються для збереження, організації та сприйняття цих елементів.

Третім підходом до вивчення сприйняття візуального мистецтва є біологічний підхід, який фокусується на вивченні того, як біологічні фактори впливають на сприйняття візуального мистецтва. Цей підхід включає дослідження взаємодії різних зон мозку та хімічних процесів, що відбуваються в організмі людини при сприйнятті візуального мистецтва.

Крім того, Функ відзначає, що культурологічні та соціальні підходи до вивчення сприйняття візуального мистецтва також мають значний вплив. Ці підходи досліджують вплив культурних та соціальних чинників на сприйняття та інтерпретацію творів мистецтва.

Рудольф Арнгейм, відомий американський психолог і філософ, розробив два різних підходи до вивчення сприйняття візуального мистецтва: психофізичний та екзистенційний.[22]

Психофізичний підхід базується на взаємозв'язку між психологічним та фізичним аспектами сприйняття. За цим підходом, процес сприйняття візуального мистецтва відбувається через взаємодію між структурами мозку та візуальними образами. Арнгейм припускав, що людина має певну вроджену здатність до розуміння візуальних форм, яка є об'єктивною та незалежною від культурних чинників. За його думкою, розуміння мистецтва базується на

спільному фізичному досвіді всіх людей, який полягає у здатності перетворювати візуальну інформацію на змістовні конструкції у свідомості.

Екзистенційний підхід до дослідження сприйняття візуального мистецтва, який був розроблений Рудольфом Арнгеймом, фокусується на вивченні особистісного досвіду та емоційної реакції людини на твори мистецтва. Цей підхід вважає, що сприйняття мистецтва не обмежується лише фізичними процесами, але також відображає особистісні цінності та смисли.

За словами Арнгейма, візуальне мистецтво здатне не лише надати естетичне задоволення, але й допомогти людині зрозуміти світ та сформувати власну ідентичність. Цей підхід наголошує на тому, що візуальні твори мистецтва можуть відображати фундаментальні людські потреби та цінності, такі як кохання, свобода, справедливість тощо. Екзистенційний підхід дозволяє зрозуміти, як візуальні твори мистецтва впливають на формування особистості, її смислове сприйняття світу та взаємодію з навколишнім середовищем.

Стефан Хайден Раппорт - американський психолог, який розробив теорію творчого сприйняття. Відповідно до його теорії, творче сприйняття містить наступні етапи:[15;16]

- 1) Підготовка - людина збирає необхідну інформацію та знання, щоб зрозуміти проблему або завдання, яке потрібно вирішити.
- 2) Інкубація - безпосередньо перед творчим процесом, людина підсвідомо обробляє інформацію та готується до наступного етапу.
- 3) Ілюмінація - на цьому етапі виникають ідеї або нові рішення, людина розуміє, як вирішити проблему або завдання.
- 4) Оцінка - людина оцінює свої ідеї та рішення, вибирає найбільш ефективні.
- 5) Реалізація - людина застосовує вибрані ідеї та рішення до вирішення проблеми або виконання завдання.
- 6) Оцінка результатів - людина аналізує результати своєї роботи та оцінює їх ефективність, а також визначає, чи вдалося досягти поставленої мети.

Зазначається, що ці етапи можуть повторюватися протягом творчого процесу та можуть відрізнятися в залежності від специфіки завдання.

Можливість трансформації образів є спільною між процесами мислення та сприймання і може сприяти вирішенню задач, що стоять перед суб'єктом. Це свідчить про те, що сприймання є творчим процесом пізнання, а не простим копіюванням миттєвої дії. Щодо структури художнього сприймання, С. Х. Раппорт виділяє кілька етапів: психофізіологічні та ідеомоторні ефекти; проміжний етап, де готується перехід від загального сприймання до вичленення образів; формування образів знаків і осягнення їх значень в одній асоціативній ланці; синтетичні етапи, де формується створена автором цілісна модель дійсності та складаються підсумкові ідеї, оцінки, установки тощо.

Творче сприйняття є складним та індивідуальним процесом, який нелегко описати. Крім того, на якість творчого виробу та його сприйняття можуть вплинути різні фактори, такі як настрій, емоції, досвід, культурний контекст та інші. Також існує проблема визначення критеріїв успішності творчого процесу, оскільки це є суб'єктивним та індивідуальним поняттям. Дослідження творчого сприйняття та його проблем потребують інтердисциплінарного підходу, що включає психологію, філософію, культурологію та інші науки.

Різні фактори впливають на творче сприйняття, яке можна умовно розділити на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх факторів можна віднести особливості людини, такі як темперамент, стиль мислення, креативні здібності, досвід та знання у певній галузі. Внутрішні фактори також включають настрій та емоції людини, які впливають на сприйняття та творчість.

Зовнішні фактори включають культурні, соціальні та історичні умови, в яких знаходиться людина. Ці фактори можуть впливати на створення нових ідей та концепцій, а також на їх сприйняття та оцінку іншими людьми. Наприклад, історичний контекст може вплинути на сприйняття художнього твору, а культурні різниці можуть призвести до різних інтерпретацій того ж самого твору.

Крім того, до зовнішніх факторів можна також віднести особливості самого твору, такі як його стиль, форма, зміст, ідеї та концепції, які можуть вплинути на сприйняття твору та його тлумачення.

Таким чином, творче сприйняття є складним та багатоаспектним процесом, що залежить від різних факторів, включаючи як внутрішні, так і зовнішні.

У висновку, сприймання творів мистецтва є індивідуальним процесом, і кожен глядач може відчувати і розуміти твір по-різному. Однак, в психології сприймання творів мистецтва є загальні принципи, які можуть бути застосовані для розуміння того, як люди сприймають різні види мистецтва.

1.3 Психологічні особливості ставлення до творів кінематографу

Кіно створює ілюзію реальності на екрані, і цей ефект вражає глядачів з самого початку історії кінематографу. Коли на екрані почав рухатися перший потяг у фільмі "Прибуття поїзда" братів Люм'єр, глядачі були настільки захоплені ілюзією, що деякі з них навіть схоплювалися зі своїх місць. У кінематографі ілюзія створюється не шляхом прийняття умовностей, як у театрі, а шляхом реалістичного зображення на екрані.[6]

Фільми мають інтенсивний вплив на глядачів. Кіно завжди було привабливим для тих, хто відчуває недостатню повноту свого життя. У книзі "О возвышающем воздействии кино", опублікованій у 1940 році, В. Вільхельм зауважив, що ті, хто найчастіше відвідує кіно, часто страждають від самотності і не відчувають повноти життя. Кіно приваблює їх тим, що створює ілюзію того, що глядачі замість героїв фільмів беруть участь в житті з усіма його проявами.

Дослідники писали про універсальний психологічний вплив кінообразу, його здатність занурюватися в глибини людської психіки[4;5]. Фільм впливає не тільки нашими художніми здібностями, але й завдяки фізіологічним особливостям сприйняття. Завдяки ефекту присутності глядачі відчувають себе серед героїв фільму і, чим реалістичніше є їхнє життя, середовище дії, то більш повною є ідентифікація глядачів з ними.

Однак, існує така річ, як інерція сприйняття: глядач очікує зустріти відомий зміст і героїв в певному виді фільму. Щоб задовольнити таких глядачів та забезпечити стійкий ринок споживання, творці кіно стандартизують твори, принаймні в певній мірі.

Стандартизація у кіно - це процес, за яким фільми створюються з урахуванням певних стандартів і форматів для задоволення очікувань масової аудиторії[19]. В психології стандартизація у кіно вивчається з різних поглядів, включаючи психологію сприйняття, естетику, масову комунікацію та соціальну психологію.

Питання психології стандартизації у своїх роботах висвітлювала низка вчених, таких як Кауфманн[5], Хантер[19], Дженнінгс[4].

Кіно може бути корисним для тих глядачів, які можуть відчувати втому від технічно-аналітичного мислення, оскільки воно дозволяє встановити "чуттєвий і безпосередній" контакт з реальністю.

Як відомо, кінематограф здатний не тільки збагачувати та концентрувати фактичний досвід людини, але і розширювати його. Саме в цьому полягає справжня сила кіно.

Сьогодні кіномистецтво часто стає об'єктом для інтерпретації в рамках сучасної філософії та культурології[23]. Бажання інтерпретувати фільм виникає у глядачів, які свідомо обирають його для перегляду через цікавість до сценариста, режисера чи акторів, а також через спонукає до різних тлумачень. Оцінка та інтерпретація фільму – це професійна справа кінокритиків, які часто змінюють свою оцінку фільму з плином часу.

Фактори, які впливають на сприйняття та оцінку фільмів людьми, включають психологічні особливості та соціальний контекст. Особистість глядача може впливати на його сприйняття фільму через такі риси, як здатність до емпатії, нахил до ризику, емоційна стабільність або нестійкість, креативність та творчість. Соціально-економічний статус та культурний контекст можуть визначати, які жанри та теми глядачі віддають перевагу, а також які норми та цінності впливають на їх оцінку фільмів.

Крім індивідуальних рис особистості та соціального контексту, сприйняття фільмів також може бути під впливом психологічних процесів, таких як ефекти сприйняття.[11;10] Серед них:

- 1) Ефект відновлення пам'яті: під час перегляду фільму глядач може згадати події зі свого життя та спричинені ними емоції.
- 2) Ефект ідентифікації: глядач може ідентифікуватись з персонажами фільму, їх почуттями та діями.

- 3) Ефект втрати реальності: фільм може створювати таку сильну ілюзію, що глядач забуває про те, що він дивиться фільм, а не реальне життя.
- 4) Ефект симпатії: глядач може стати більш співчутливим після перегляду фільму, особливо якщо його емоційно змусили персонажі чи події.
- 5) Ефект сугестії: фільм може впливати на переконання та думки глядача, особливо якщо він викликає емоційний зв'язок з персонажами чи темою фільму.
- 6) Ефект суб'єктивного контрасту може викликати різку зміну настрою, коли глядач переходить від перегляду фільму з позитивною атмосферою до фільму зі сумним сюжетом.

Режисери та сценаристи можуть використовувати ці ефекти, щоб досягти певних цілей, таких як виклик емоцій, передача інформації, формування думок тощо.[4] Проте варто враховувати етичні та моральні аспекти використання цих ефектів, щоб уникнути негативних наслідків для глядачів.

Отже, ставлення до творів кінематографу - це складний процес, що визначається різними факторами, включаючи індивідуальні риси особистості, соціальний контекст та психологічні процеси сприйняття.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

У першому розділі ми оглянули проблему ставлення та його феномен з точки зору різних вчених та науковиць, проаналізували явище сприймання та його особливості в контексті творчої діяльності та сприймання творчості людиною, а також більш детально теоретично дослідили закономірності ставлення конкретно до творів кінематографу та сприймання кіно глядачем, як окремої унікальної за своїми властивостями ланки мистецтва.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТАВЛЕННЯ ДО ПЕВНИХ ТИПІВ ПЕРСОНАЖІВ КІНЕМАТОГРАФУ

2.1. Опис дослідження психологічних особливостей ставлення до певних типів персонажів кінематографу

Для дослідження психологічних особливостей ставлення до персонажів кінематографу був обраний метод опитування який полягає у зборі даних про певний аспект психіки, за допомогою стандартизованого запитання, питань або опитувальника, що подаються у письмовій або усній формі. Даний метод був обраний для дослідження оскільки дає змогу зібрати значну кількість даних від широкого кола людей за короткий період часу. При цьому отримані результати вже структуровані. Так як учасники ці дослідження відповідають на однакові питання в однаковому порядку, то результати опитування легше піддаються обробці та статистичному оцінці.

Створений опитувальник включав у себе 6 загальних питань з одним можливим варіантом відповіді, одне з можливістю обрати декілька варіантів та 12 спеціальних питань відповідно теми, а також одне додаткове відкрите питання для можливості учасників висловити додаткову думку для покращення результатів опитування. Всього у опитуванні взяло участь 32 студентів та студенток. Проводилося опитування через ГуглФорми. Опитувальник було розіслано студентам та студенткам онлайн.

H0: психологічні особливості людини впливають на її ставлення до різних персонажів кінематографу.

H1: психологічні особливості людини не впливають на її ставлення до різних персонажів кінематографу.

2.2 Обробка та інтерпретація результатів дослідження

Опитування було поділене на дві частини: перша буде проаналізована за допомогою діаграм, які автоматично надає ГуглФорма після проведення опитування; результати опитування другої частини будуть інтерпритовані за допомогою SPSS та коефіцієнту Пірсона.

Діаграма до першого питання показує, що все ж таки більшість респондентів мали вік від 16 до 18, а саме 53.1 відсотки опитуваних, вік від 19 до 21 – 40.7%, а від 22 до 25 – 6.3%. Тож на основі цього можемо зробити висновок, що в більшості результати дослідження були отримані на основі даних про студентів старшого підліткового віку.

1. Який ваш вік?

32 відповіді

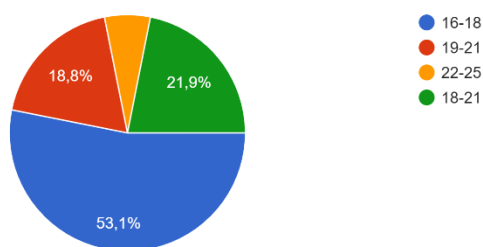

Рис. 2.1 Розподіл відповідей на варіанти питання №1

За результатами діаграми до другого питання, можна дійти висновку, що в більшості у дослідженні брали участь жінки - 78.1%, в той час як чоловіки склали лише 21.9%.

2. Яка ваша стать?

32 відповіді

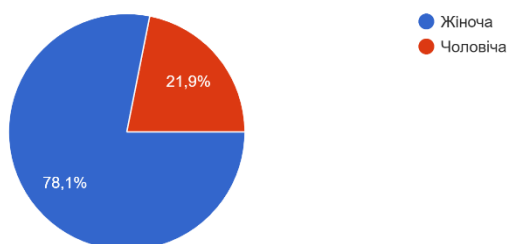

Рис. 2.2 Розподіл відповідей на варіанти питання №2

Діаграма третього запитання, яке мало можливість вибору декількох варіантів відповідей показало, що найбільше опитувані надають перевагу жанру детективу - 75%, а також з однаковим, але меншим результатом можемо помітити жанри триллера та комедії по 56.3% у кожного. Це дає підстави стверджувати, що більшість опитуваних мають подібні вподобання у кінематографі.

3. Якому жанру кінематографу ви надаєте перевагу?
32 відповіді

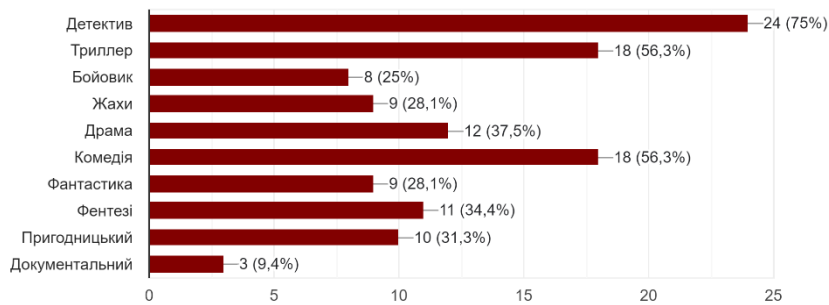

Рис. 2.3 Розподіл відповідей на варіанти питання №3

За результатами діаграми 4 питання можемо сказати, що більшість опитуваних мають часткову спорідненість або ідентифікацію з певними персонажами і лише 3.1%, в нашому випадку це один опитуваний не має персонажа, з яким міг би асоціювати себе, що наштовхує нас на висновок, що все ж таки більшість людей мають прояви асоціативної поведінки при перегляді стрічок та підсвідомо обирають найбільш суміжного для себе персонажа. Також ми спостерігаємо, що незважаючи на асоціацію себе з певними персонажами, велика кількість опитуваних не повністю ідентифікує себе з кимось із них, а просто зазначає спільні риси, які призводять до асоціації під час перегляду - 40.6%.

4. Чи доводилося вам відчувати спорідненість з персонажами кіномистецтва? Тобто мати спільні риси характеру, поведінкові особливості...кування та хід думок з якимось із персонажів.
32 відповіді

Рис. 2.4 Розподіл відповідей на варіанти питання №4

Проаналізувавши 5 діаграму, можна сказати, що в більшості випадках навіть ідентифікація себе певним персонажем не стає сталим патерном чи типом персонажа, а частково деформується від стрічки до стрічки(56.3%), що можна пояснити багатогранністю та мінливістю поведінкових звичок та характеру людини, складність її особистості, яка може відобразитися у різнопланових героях.

5. Якщо так, то чи є ці персонажі схожими один на одного за характером та власною історією?
32 відповіді

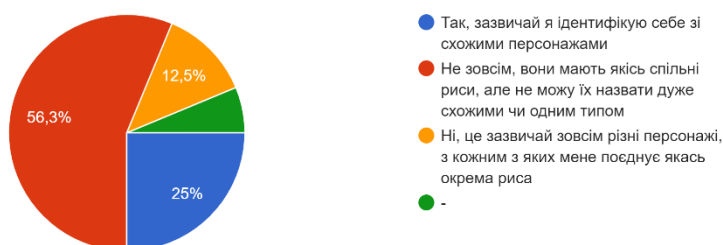

Рис. 2.5 Розподіл відповідей на варіанти питання №5

Впливаючи з попередніх питання результати 6 діаграми є очікуваними: так як більшість опитуваних лише асоціює себе з певними персонажами ґрунтуючись на певних своїх рисах, що відображаються в різних героях, вони не можуть мати змогу повноцінно вирішувати свої внутрішні та зовнішні конфлікти на основі одного персонажа. Також ми бачимо, що частина опитуваних, а саме 25% вирішує свої особисті проблеми рефлексуючи свою ідентифікацію з персонажами, а інша частина - 31.4%, або просто не користується такою нагодою, або ж не потребує її.

6. Чи допомагала вам ця ідентифікація з вирішенням якихось власних внутрішніх конфліктів або давала можливість побачити себе зі сторони?

32 відповіді

Рис. 2.6 Розподіл відповідей на варіанти питання №6

Результати запитання 7 показали, що ідентифікація чи асоціація себе з певним персонажем не гарантує подібність їх оточення з людиною, так як лише 18.8% опитуваних постійно знаходять закономірності у своїй взаємодії з близьким, які проявлялися б і у відповідного персонажа, в той час як 50% опитуваних помічали подібне лиш зрідка, а 31.3% - взагалі не помічали.

7. Чи відбувалось таке, що близько, комфортно спілкуючись з людиною ви розуміли, що вона є відображенням екранної близької людини, персонажа з яким ви себе асоціюєте?

32 відповіді

Рис. 2.7 Розподіл відповідей на варіанти питання №7

Таблиця 2.1

Результати кореляційного аналізу даних опитування

		Correlations												
		V1	Головний герой	Злодій з серцем	Божевільна вена	Знавець сетингу	Наставниця	Холодний, добрий	Минулий лиходій	Одержимий ідеєю	Вітний оптиміст	Комік	Доброзичливий	Саркастичний
V1	Pearson Correlation	1	-.251	.083	-.017	-.250	-.635	-.058	.012	-.019	-.220	-.275	-.041	-.411
	Sig. (2-tailed)		.165	.651	.925	.167	.000	.754	.946	.920	.227	.127	.824	.019
	N	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32
Головний герой	Pearson Correlation	-.251	1	.094	-.227	.090	.107	.199	-.011	-.147	.181	.359	.112	.059
	Sig. (2-tailed)	.165		.609	.212	.626	.559	.275	.951	.423	.322	.044	.542	.749
	N	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32
Злодій з серцем	Pearson Correlation	.083	.094	1	.416	-.235	-.130	.188	.211	-.132	.100	.064	-.074	.264
	Sig. (2-tailed)	.651	.609		.018	.196	.477	.304	.246	.472	.588	.726	.686	.144
	N	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32
Божевільна вена	Pearson Correlation	-.017	-.227	.416	1	.099	-.219	.213	.261	.229	.157	.094	-.208	.422
	Sig. (2-tailed)	.925	.212	.018		.591	.229	.242	.149	.207	.390	.610	.253	.016
	N	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32
Знавець сетингу	Pearson Correlation	-.250	.090	-.235	.099	1	.292	.514**	.330	-.011	-.026	-.030	-.113	.366
	Sig. (2-tailed)	.167	.626	.196	.591		.105	.003	.065	.953	.888	.869	.538	.039
	N	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32
Наставниця	Pearson Correlation	-.635	.107	-.130	.219	.292	1	.356	-.043	.071	.397	.325	.199	.344
	Sig. (2-tailed)	.000	.559	.477	.229	.105		.045	.817	.700	.025	.069	.274	.054
	N	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32
Холодний, добрий	Pearson Correlation	-.058	.199	.188	.213	.514**	.356	1	.544**	.255	-.053	-.173	-.089	.378
	Sig. (2-tailed)	.754	.275	.304	.242	.003	.045		.001	.158	.774	.343	.629	.033
	N	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32
Минулий лиходій	Pearson Correlation	.012	-.011	.211	.261	.330	-.043	.544**	1	.330	-.258	-.017	-.142	.376
	Sig. (2-tailed)	.946	.951	.246	.149	.065	.817	.001		.065	.154	.928	.437	.034
	N	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32
Одержимий ідеєю	Pearson Correlation	-.019	-.147	-.132	.229	-.011	.071	.255	.330	1	-.016	-.132	-.246	.181
	Sig. (2-tailed)	.920	.423	.472	.207	.953	.700	.158	.065		.929	.472	.175	.322
	N	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32
Вітний оптиміст	Pearson Correlation	-.220	.181	.100	.157	-.026	.397	-.053	-.258	-.016	1	.689**	.454**	.084
	Sig. (2-tailed)	.227	.322	.588	.390	.888	.025	.774	.154	.929		.000	.009	.647
	N	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32
Комік	Pearson Correlation	-.275	.359	.064	-.094	-.030	.325	-.173	-.017	-.132	.689**	1	.388	.328
	Sig. (2-tailed)	.127	.044	.726	.610	.869	.069	.343	.928	.472	.000		.028	.067
	N	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32
Доброзичливий	Pearson Correlation	-.041	.112	-.074	-.208	-.113	.199	-.089	-.142	-.246	.454**	.388	1	.019
	Sig. (2-tailed)	.824	.542	.686	.253	.538	.274	.629	.437	.175	.009	.028		.917
	N	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32
Саркастичний	Pearson Correlation	-.411	.059	.264	.422	.366	.344	.378	.376	-.181	.084	.328	.019	1
	Sig. (2-tailed)	.019	.749	.144	.016	.039	.054	.033	.034	.322	.647	.067	.917	
	N	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32

Отримавши результати коефіцієнту Пірсона можемо побачити, що кожен з зазначених типажів персонажів корелює з одним або декількома, що свідчить про прямий або зворотній кореляційний зв'язок у відповідях респондентів. Розглянемо детальніше кожен із статистично значущих зв'язків, що утворилися.

Головний_герой_ня має пряму, слабку, але наближену до середньої кореляцію з комедійним персонажем, що зазвичай у сюжетах і формує головну пару персонажів, тобто чим вище оцінювався респондентом рівень ставлення чи асоціації до головного героя, тим більше оцінювався і комічний персонаж - за таким принципом можна описати всі зв'язки, що утворилися.

Слабкий кореляційний зв'язок наявний між такими типами як: Комічний - Доброзичливий, Комічний - Саркастичний, Оптиміст - Доброзичливий, Лиходій у минулому - Одержимий ідеєю, Лиходій у минулому - Саркастичний, Холодний. Але піклуючий - Саркастичний, Наставниця - Холодний, але піклуючий, Наставниця - Комічний, Наставниця - Саркастичний, Наставниця - Оптиміст, Знавець сетингу - Холодний, але піклуючий, Знавець сетингу -

Лиходій у минулому, Злодій_ка з добрим серцем - Божевільний_а вчений_а, Божевільний_а вчений_а - Саркастичний.

Середній за силою кореляційний зв'язок присутній між: Оптиміст - Комічний, Холодний, але піклуючий - Лиходій у минулому, Знавець сетингу - Холодний, але піклуючий.

Як можемо побачити чим більшу кількість спільних рис, або кращу екранну динаміку мають певні типи персонажів, тим більша між ними кореляція, тобто людині, маючи певну спорідненість з якимось із персонажів, у більшості своєму будуть симпатизувати, або персонажі подібні до її ідентифікатора, або ж ті, що за канонами мають із ним найкращу динаміку.

Отримані результати надають підстави стверджувати, що ставлення людини до одних кінематографічних персонажів впливає на її сприйняття та ставлення до інших. А так як ставлення, асоціація та ідентифікація людиною себе з іншими персонажами відбувається через її психологічні особливості як когнітивні так і сприймальні, то ми маємо підстави підтвердити нульову гіпотезу, що психологічні особливості людини впливають на її ставлення до різних персонажів кінематографу.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

У другому розділі ми розробили власний опитувальник для дослідження психологічних особливостей ставлення до кінемаграфічних персонажів, провели з його допомогою опитування ряду студентів та проаналізували отримані результати, як теоретично, так і за допомогою коефіцієнту кореляції Пірсона, за результатами проведення якого змогли дійти висновку, що психологічні особливості людини впливають на її ставлення до різних персонажів кінематографу, що підтвердило гіпотезу роботи.

ВИСНОВКИ

У процесі написання курсової роботи на тему "Психологічні особливості ставлення до кінематографічних персонажів" були проаналізовані різноманітні теорії та підходи до вивчення ставлення людей, як в загальному, так і до кінематографу. Відповідно до досліджень, люди можуть має різні типи ставлення до кінематографічних персонажів, які формуються в процесі взаємодії з ними.

Для кожної людини, відношення до персонажів фільму є індивідуальним та формується на основі особистих переконань, цінностей, досвіду життя та інших психологічних факторів. Крім того, у кожної людини можуть бути власні унікальні критерії, які використовуються для оцінки персонажів.

Результати досліджень також показали, що психологічні особливості людини впливають на її ставлення до різних персонажів кінематографу, що підтверджує визначену гіпотезу роботи.

Таким чином, можна зробити висновок, що ставлення людей до кінематографічних персонажів є складним психологічним явищем, яке потребує подальшого дослідження. Розуміння цього явища може мати важливе значення для кіноіндустрії, психотерапії та розвитку особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Арнхейм, Р. (2007). Искусство и визуальное восприятие. (Пер. з англ.). М.: «Архитектура-С».
2. Виготський, Л. С. (1997). Психология искусства. М.: Лабиринт.
3. Гончарова, Г.О., & Ларіонов, С.О. (2017). Система ставлень особистості: теоретичні аспекти дослідження. Право і безпека, 130-133. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/1946>
4. Дженнінгс, С. (2018). Як кіно формує стереотипи: стандартизація масової культури і соціальна психологія. Культурні студії, 17-32.
5. Кауфманн, Л. (2018). Стандартизація кіно та психологія масових аудиторій. Режисура, 14-21.
6. Лозинський, О., Кожушко-Лозинська, І. (2016). Кінематограф як об'єкт психологічного дослідження. Психологічні виміри культури, економіки, управління, 79-96.
7. Ляшенко О.А. (2012). Сутність феномену «ставлення» та його значущість у професійній діяльності психолога-консультанта. Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент, 184-191. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mnf_2012_9_28
8. Медведева Н. В. (2007). Особливості художнього сприймання – показник творчого потенціалу особистості. У: Моляко В. О. (ред.), Актуальні проблеми психології, том 12, випуск 2 (с. 128-136). Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка.
9. Медведева Н. В. (2007). Проблема творчого художнього сприймання. У: Моляко В. О. (ред.), Актуальні проблеми психології, том 12, випуск 5, частина 1 (с. 68-77). Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка.
10. Мейлах Б. С. Процесс творчества и художественное восприятие: Комплексный подход: опыт, поиски, перспективы / Б. С. Мейлах: под ред. Б. Кедрова. – М. : Искусство, 1985. – 318 с.

11. Мерзлякова О. (2017). Критичне мислення: засоби оцінювання й цілеспрямованого розвитку. *Психолог*, (11–12), 96.
12. Моляко В. О. (2008). Концепція творчого сприймання. У: Моляко В. О. (ред.), *Актуальні проблеми психології: Проблеми психології творчості: Зб. наук. праць, том 12, випуск 5, частина 1 (с. 7-14)*. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка.
13. Моляко В. О. (2002). Психологічна теорія творчості. *Наукові записки ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*, (22), 228-239.
14. Мясичев В. Н. (1953). Проблеми психології людини в світлі вчення І. П. Павлова про ставлення організму до середовища. *Уч. зап. ЛДУ*, (147).
15. Раппопорт С. Х. *Искусство и эмоции*. Изд. 2-е, дополненное, 1972. 167 с.
16. Раппопорт С. Х. *От художника к зрителю: как построено и как функционирует произведение искусства*, 1978. 237 с.
17. Старовойтенко Е.Б., Ісаєва А.Н. *Психологія ставлення*. Учебний посібник. М.: Аспект Пресс, 2003.
18. Турчин Т. М. *Педагогіка мистецтва : навч. посіб. / Турчин Т. М. ; Черніг. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. - Чернігів : Десна Поліграф, 2015. - 270, [1] с. - Бібліогр.: с. 255-266*.
19. Хантер, Т. (2016). Кіно і стандартизація психології. *Практична психологія*, 62(4), 551-564.
20. Яворська-Ветрова , І. (2021). ТЕОРІЯ СТАВЛЕНЬ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ РОЗВІДКАХ. *ГРААЛЬ НАУКИ*, (4), 521-524. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.07.05.2021.096>
21. Ajzen, I., & Fishbein, M. (1977). Attitude-behavior relations: A theoretical analysis and review of empirical research. *Psychological Bulletin*, 84(5), 888-918.
22. Arnheim, R. (1974). *Art and Visual Perception: A Psychology of the Creative Eye*. Berkeley, CA: University of California Press.
23. Cupchik, G. C. (2013). *The aesthetic mind: Philosophy and psychology*. Oxford University Press.

24. Eagly, A. H., & Chaiken, S. (1993). *The psychology of attitudes*. Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.
25. Eitel, K., & Schmidt, B. (2018). *Attitudes and social context*. Routledge.
26. Gardner, H. (1980). *Art, Mind, and Brain: A Cognitive Approach to Creativity*. New York, NY: Basic Books.
27. Maio, G. R., & Eder, J. (2014). *The psychology of attitudes and attitude change*. SAGE Publications.
28. Petty, R. E., & Cacioppo, J. T. (1981). *Attitudes and persuasion: Classic and contemporary approaches*. William C. Brown.
29. Stroud, S., & Fabrigar, R. (2017). *Attitudes and beliefs: Formation and change*. Routledge.
30. Zanna, M. P., & Olson, J. M. (Eds.). (1994). *The psychology of attitudes*. Lawrence Erlbaum Associates.

ДОДАТКИ

Опитувальник на тему «Визначення психологічних особливостей ставлення до персонажів кінематографу»

1. Який ваш вік?

- 16-18
- 18-21
- 22-25

2. Яка ваша стать?

- Жіноча
- Чоловіча

3. Який жанр кінематографу вам подобається найбільше?

- Детектив
- Триллер
- Бойовик
- Жахи
- Драма
- Фантастика
- Фентезі
- Комедія
- Пригодницький
- Документальний

4. Чи доводилося вам відчувати спорідненість з персонажами кіномистецтва? Тобто мати спільні риси характеру, поведінкові особливості, стиль спілкування та хід думок з якимось із персонажів.

- Так, таке трапляється і не з одним персонажем
- Так, але це було лише один раз
- Ні, жоден з персонажів, яких я знаю, не схожий на мене
- Частково, є якісь спільні риси, але не повністю вся особистості

- Не замислювався_лась про таке
5. Якщо так, то чи є ці персонажі схожими один на одного за характером та власною історією?
- Так, зазвичай я ідентифікую себе зі схожими персонажами
  - Не зовсім, вони мають якісь спільні риси, але не можу їх назвати дуже схожими чи одним типом
  - Ні, це зазвичай зовсім різні персонажі, з кожним з яких мене поєднує якась окрема риса
  - —
6. Чи допомагала вам ця ідентифікація з вирішенням якихось власних внутрішніх конфліктів або давала можливість побачити себе зі сторони?
- Так, це дуже допомагає у рефлексуванні особистих моментів, або знаходженню підтримки, за відсутності її від оточуючих
  - Іноді це може допомогти, але лише частково і не завжди
  - Ні, мені зазвичай не потрібна допомога у вирішенні особистих проблем
  - Ні, така можливість мені ніяк не допомагала і/або я мав/мала_и труднощі з реалізацією такої можливості
  - Не замислювався_лась про це
  - —
7. Чи відбувалось таке, що близько, комфортно спілкуючись з людиною ви розуміли, що вона є відображенням екранної близької людини, персонажа з яким ви себе асоціюєте?
- Так, з більшістю моїх друзів ми виявлялись, якимось з екранних дуетів тих персонажів, якими я себе ідентифікую
  - Таке траплялось раз/декілька разів, але це швидше випадковість ніж постійний патерн
  - Ні, зазвичай це люди, які теж асоціюють себе з таким же персонажем, що і я

- Ні, зазвичай такого не трапляється
- —

У всіх наступних питаннях вам потрібно буде обрати міру ставлення до певних типів персонажів, які часто зустрічаються у кінематографі.

1. Головний_а герой_їня, обраний_а: Гаррі Поттер(із однойменної серії фільмів)

Катнісс Евердін(х\ф "Голодні ігри") Фродо(х\ф "Володар перстнів")

Аліна Старкова(т\с "Тінь та Кістка")

Одинадцять(т\с "Дивні дива")

- Позитивно ставлюсь до такого типу персонажів
- Ставлення негативне
- Нейтрально ставлюся
- Часто намагаюсь і/або наслідую таких персонажів, переймаю їх риси
- Частково асоціюю себе з такими персонажами
- Повністю ідентифікую та асоціюю себе з такими персонажами

2. Злодій_ка з добрим серцем:

Робін Гуд

Грінч(однойменний мультфільм)

Круелла(однойменний фільм)

- Позитивно ставлюсь до такого типу персонажів
- Ставлення негативне
- Нейтрально ставлюся
- Часто намагаюсь і/або наслідую таких персонажів, переймаю їх риси
- Частково асоціюю себе з такими персонажами
- Повністю ідентифікую та асоціюю себе з такими персонажами

3. Божевільний_а вчений_а:

Доктор Франкенштейн(х\ф "Франкенштейн")

Рік Санчез(т\с "Рік та Морті")

Джинкс(т\с "Аркейн")

Ізма(м\ф "Подорож імператора")

- Позитивно ставлюсь до такого типу персонажів
- Ставлення негативне
- Нейтрально ставлюся
- Часто намагаюсь і/або наслідую таких персонажів, переймаю їх риси
- Частково асоціюю себе з такими персонажами
- Повністю ідентифікую та асоціюю себе з такими персонажами

4. Відлюдкуватий_а хакер_ка і/або знавець того сетингу, в якому знаходяться персонажі:

Герід(х\ф "Гаррі Потер")

Рафікі(м\ф "Король лев")

Дев'ятка(х\ф "8 подруг Оушена")

- Позитивно ставлюсь до такого типу персонажів
- Ставлення негативне
- Нейтрально ставлюся
- Часто намагаюсь і/або наслідую таких персонажів, переймаю їх риси
- Частково асоціюю себе з такими персонажами
- Повністю ідентифікую та асоціюю себе з такими персонажами

5. Наствник_ця:

Гендальф(х\ф "Володар перстнів")

Дамблдор(х\ф "Гаррі Потер")

Теренс Флетчер(х\ф "Одержимість")

Хільда Spellman(т\с "Моторшні пригоди Сабріни")

- Позитивно ставлюсь до такого типу персонажів
- Ставлення негативне
- Нейтрально ставлюся
- Часто намагаюсь і/або наслідую таких персонажів, переймаю їх риси
- Частково асоціюю себе з такими персонажами

- Повністю ідентифікую та асоціюю себе з такими персонажами
6. Холодний_а для оточуючих, але піклуючий_а для своїх близьких:

Касандра(т\с "Заплутані пригоди Рапунцель")

Чорна вдова(х\ф "Месники")

П'ятий(т\с "Академія Амбрела")

Зельда Спеллман(т\с "Моторошні пригоди Сабріни")

- Позитивно ставлюсь до такого типу персонажів
- Ставлення негативне
- Нейтрально ставлюся
- Часто намагаюсь і/або наслідую таких персонажів, переймаю їх риси
- Частково асоціюю себе з такими персонажами
- Повністю ідентифікую та асоціюю себе з такими персонажами

7. Лиходій_ка, який_а стане на правильний шлях:

Маліфісента(однойменний фільм)

Багряна відьма(х\ф Месники: Ера Альтрона")

Люцифер Морнінстар(т\с "Люцифер")

Зуко(т\с "Аватар: останній захисник")

- Позитивно ставлюсь до такого типу персонажів
- Ставлення негативне
- Нейтрально ставлюся
- Часто намагаюсь і/або наслідую таких персонажів, переймаю їх риси
- Частково асоціюю себе з такими персонажами
- Повністю ідентифікую та асоціюю себе з такими персонажами

8. Одержимий_а певною ідеєю/ідеологією лиходій_ка:

Лорд Волдеморт(х\ф "Гаррі Потер")

Дарт Вейдер(х\ф "Зоряні війни")

Танос(х\ф "Месники: війна нескінченності")

Гель(х\ф "Тор: Рагнарок")

- Позитивно ставлюсь до такого типу персонажів
- Ставлення негативне
- Нейтрально ставлюся
- Часто намагаюсь і/або наслідую таких персонажів, переймаю їх риси
- Частково асоціюю себе з такими персонажами
- Повністю ідентифікую та асоціюю себе з такими персонажами

9. Саркастичний_а, прямолінійний_а персонаж_ка:

Сокка(т\с "Аватар: останній захисник")

Дар'я(однойменний т\с)

Шерлок(однойменний т\с)

Лікар Хаус(однойменний т\с)

Аїд(м\ф "Геркулес")

- Позитивно ставлюсь до такого типу персонажів
- Ставлення негативне
- Нейтрально ставлюся
- Часто намагаюсь і/або наслідую таких персонажів, переймаю їх риси
- Частково асоціюю себе з такими персонажами
- Повністю ідентифікую та асоціюю себе з такими персонажами

10. Завжди позитивний_а персонаж_ка, який_а надихає команду:

Олаф(м\ф "Крижане серце")

Пінкі Пай(т\с "My little pony: дружба - це диво")

Рапунцель(т\с "Заплутані пригоди Рапунцель")

- Позитивно ставлюсь до такого типу персонажів
- Ставлення негативне
- Нейтрально ставлюся
- Часто намагаюсь і/або наслідую таких персонажів, переймаю їх риси
- Частково асоціюю себе з такими персонажами
- Повністю ідентифікую та асоціюю себе з такими персонажами

11. Комедійний_а персонаж_ка, який_а постійно жартує та часто стає каталізатором мемів, проблем та початку сюжету, але в кінці може врятувати ситуацію:

Віслюк(м\ф "Шрек")

Сід(м\ф "Льодовиковий період")

Рон(х\ф "Гаррі Потер")

- Позитивно ставлюсь до такого типу персонажів
- Ставлення негативне
- Нейтрально ставлюся
- Часто намагаюсь і/або наслідую таких персонажів, переймаю їх риси
- Частково асоціюю себе з такими персонажами
- Повністю ідентифікую та асоціюю себе з такими персонажами

12. Доброзичливий_а, пацифістичний_а персонаж_ка:

Флатершай(т\с "My little pony: дружба - це диво")

Анна(м\ф "Крижане серце")

Аврора(м\ф "Спляча красуня")

- Позитивно ставлюсь до такого типу персонажів
- Ставлення негативне
- Нейтрально ставлюся
- Часто намагаюсь і/або наслідую таких персонажів, переймаю їх риси
- Частково асоціюю себе з такими персонажами
- Повністю ідентифікую та асоціюю себе з такими персонажами